

Az előbbiek alátámasztását szolgálhatja a tanár még azzal is, ha közli, hogy a Lánchíd budai hídfőjénél, közvetlenül az alagút bejáratánál van a 0-ás kilométerkő.

A kilométerkő tetejére egy overálos fiút mintáztak meg, aki a kezét szeme elé tartva tekint a messzeségbe. Innen mérik hazánk minden főútvonalának a hosszát.

Az előbbiek alapján látható, hogy a táblai rajzok segítik a fogalmak és ítéletek kialakítását. Kiemelik azokat a legfontosabb fogalomjegyeket, amelyek az ítélet megalkotásához szükségesek. A táblai rajz segíti a tanulókat további földrajzi összefüggések meglátásában is. Ugyanakkor világosan kitűnt az is, hogy a táblai rajz csupán eszköz a földrajz tanítása során, s mivel csak eszköz, arra nincs is szükség, hogy sok időt eltöltve a tanulókkal is lerajzoltassuk. A tanulók ilyen esetekben az általánosításokat, az összefüggéseket, a fogalmat, illetve a fogalomrendszer idevonatkozó fogalmait rögzítsék.

DOBCSÁNYI FERENC

szakvezető tanár, Szeged

Az olvasási készség továbbfejlesztésének lehetőségei az általános iskola felső tagozatában

Az általános iskola tartalmi továbbfejlesztésének egyik legfontosabb feladata, hogy alapvető ismereteket és készségeket biztosítson. Ennek az alapozó, készségfejlesztő munkának maradéktalanul érvényesülnie kell mind a nyolc osztályban, oktató-nevelő tevékenységünk egészében, mert csak így válhat valóra, hogy „ténylegesen kevesebb ismeret alapján jobb minőségű jártasságokkal, készségekkel és képességekkel bocsássuk ki tanulóinkat az általános iskolából”.

A mostani tantervmódosítás, de még az új tanterv gazdagabb lehetőségei sem oldhatják meg önmagukban ezt a problémát. Ahhoz, hogy készségfejlesztő munkánk megbízható és szilárd készségek kialakításával záruljon, feltétlenül meg kell keresnünk a legeredményesebb, a legcélravezetőbb eljárásokat és módszereket.

Ez különösképpen vonatkozik a mostoha gyermekként kezelt *olvasási készségre*. Már csak azért is meg kell tennünk — tőlünk telhetően mindent —, a tantervben előírt olvasási követelményszínt eléréseért, mert az alapkészségek közül talán ez az egyetlen, amely leginkább befolyásolhatja a tanulók előrehaladását a többi tantárgyban is.

Az természetes, hogy az olvasási készség kialakítása, illetve továbbfejlesztése elsősorban a magyar nyelv és irodalom tanítás feladata. Még hozzá elsőrendű feladata. Annál is inkább, mert nélküle el sem képzelhetjük az olvasás megszerettetésének, az olvasóvá nevelés, az irodalmi alkotásokban gyönyörködni tudás gondolatának megvalósítását. Az sem szorul különösebb bizonyításra, hogy azok a tanulók, akik a tanterv által megkívánt olvasási készséggel rendelkeznek, mennyivel könnyebben tudnak megbirkózni a helyesírási készség elsajátításával is, mint azok, akik ennek hiányával küszködnek.

Most már csak az a kérdés, hogy megvannak-e azok a tantervi feltételek, amelyek lehetővé teszik ennek a rendkívül fontos alapkészségnek a kiművelését? Erre határozott igennel válaszolhatunk. Elég, ha csak a tananyag módosítására, illetve csökkentésére, didaktikai szempontú átcsoportosítására, az életkori sajátságokat meg a fokozatosság elvét messzemenően szem előtt tartó új követelményrendszerre gondolunk. Ezek a változások órákat szabadítanak fel éppen a készségfejlesztés, a gyakorlás számára, és ezáltal reális és elérhető alapokra helyezik a kialakítandó készségek szintjét is.

Az új tanterv nyújtotta lehetőségekkel azonban nagyon is tervszerűen kell gazdálkodnunk. A tervszerűség eleve feltételezi, hogy világosan lássuk, egyrészt *mit* kell elérnünk az egyes osztályokban az olvasási készség tekintetében, másrészt ennek megvalósítására *hol* nyílik alkalom és lehetőség, végezetül pedig *hogyan* is történjék ennek a feladatnak maradéktalan végrehajtása.

Az új tanterv — V—VIII. osztályig — gondos és körültekintő módon határozza meg a „mit kell elérnünk” kérdésre adandó választ. Íme:

- V. osztály: A tanuló folyamatosan és értelmesen tudjon olvasni egyszerű stílusú, először látott prózai szövegeket is.
- VI. osztály: A tanuló olvasása a szavak, szókapcsolatok, mondatfűzések értelmes tagolásán túlmenően az egyszerűbb megfogalmazású prózai szövegeknél feleljen meg a szöveg érzelmi hangulatának is.
- VII. osztály: A tanuló folyamatosan, értelmesen tudjon felolvasni először látott egyszerűbb prózai szövegeket; a közösen megbeszélte prózai és verses irodalmi alkotásokat kifejezően tudja felolvasni (érzelmi, hangulati elemek érzékeltetésével olvasson).
- VIII. osztály: A tanuló folyamatosan, értelmesen tudjon olvasni először látott egyszerűbb prózai szövegeket, előzetes önálló tanulmányozás után prózai és verses alkotásokat kifejezően, az érzelmi, hangulati elemek érzékeltetésével tudjon olvasni.

Ezek a követelmények — a régivel szemben — didaktikai szempontokat is érvényesítő módon jelölik meg osztályról osztályra (még a VIII.-ban is!) az elérendő szintet. Fokozatos megvalósításukra több alkalom és lehetőség is kínálkozik. Ezeket a következőkben jelölhetnénk meg:

1. Az irodalom és nyelvtanórákon adódó és azok szerves részeként jelentkező alkalmak és lehetőségek.
2. A kimondottan erre a célra fordítandó olvasási gyakorló órák.
3. A tanórán és iskolán kívüli gyakorlás lehetőségei (olvasási és szavalóversenyek, olvasómozgalom, tanítványaink ajánlott vagy magánolvasmányai stb.).

A továbbiakban csak az első két pontban foglaltakra térnék ki, ezek közül is részletesebben az olvasásgyakorló órákkal kívánnék foglalkozni, míg az irodalom és nyelvtanórákon adódó lehetőségek esetében csak a felsorolással élnék. Az ismertebb gyakorlási módokat sem hagynám figyelmen kívül, már csak ezért sem, mert itt-ott szeretnék néhány észrevételt és kiegészítést tenni a saját gyakorlatomban szerzett

megfigyeléseim és tapasztalataim alapján. Természetes, hogy ezeknek a gyakorlási módoknak ismertetése a *hogyan* kérdését is érintené.

Az irodalmi órák egyéni számonkérésében ismert gyakorlási mód az ún. *egyperces olvasás*.^{*} Lényege az, hogy a felelő a szóbeli mellett még egyperces olvasási feladatot is kap az erre a célra kijelölt szemelvényből.

Természetesebb, nevelő hatásában pedig sokkal jelentősebb feladatmegoldást jelent a *kettőnek*: a szóbeli meg az olvasási feladatnak az *egybekapcsolása*. Ha tanítványaink körében természetessé válik, hogy tankönyvvel a kezükben jönnek ki felelni, akkor egy-egy olvasási feladatot is kaphatnak — szinte minden alkalommal — a *szóban forgó irodalmi anyaggal* kapcsolatban. Pl.: A büntérgyalás eseménytartalmának elmondása során adhatunk egy ilyen feladatot: Mit mond a tanító úr az osztálynak és Marcinak a pofokodásról? Olvasd el ezeket a sorokat! Vagy a két kis vádolt jellemzése esetében: Olvasd el a Kószó Jancsit leginkább jellemző részt! Ha következtetések vagyunk, és mértéktartók a feleltetésben, akkor ezzel az eljárással az olvasási készség fejlesztése mellett igen sokat tehetünk a leckeént feladott irodalmi anyag gondos és elmélyült elolvasása érdekében is.

Az új tanterv szerint igen gyakran élnünk is kell a kimondottan *olvasási házi feladatok* feladásával és azok számonkérésével. A cél, ahogy ezt az Utasításban olvashatjuk: „a tanulók szokják meg, hogy az olvasási házi feladat éppen olyan kötelezően elvégzendő, mint az írásbeli”. Ugyelnünk kell azonban, hogy ne a mennyiségre, hanem a minőségre törekedjünk. Az ilyen feladatok éppen olyan előkészítést kívánnak meg, mint ahogy ezt másfajta házi feladatok esetében tesszük. Az is fontos, hogy kezdetben csak egy-egy főkövetelmény (pl. a helyes tagolás, hangsúlyozás stb.) igényével lépünk fel. A házi feladatra szánt olvasmányok kijelölése sem lehet ötletszerű, hanem szinte tanmenetszerűen kell megterveznünk az olvasmány nehézségi fokának és tematikai változatosságának figyelembevételével (leíró, elbeszélő, párbeszéd, prózai, verses, más-más hangnemben íródott, különböző hangulatot és érzelmet keltő részletek, szemelvények).

Az új anyag feldolgozása során kézenfekvő és eredményes gyakorlási módnak bizonyul — főképp lírai műveknél — az *elemző újraolvasás*. Az élményszerű tanári bemutatás után következő újraolvasás nagyon sokat tehet a tanulók kifejező olvasási készségének fejlesztéséért. A hosszabb lélegzetű szemelvényeknél viszont olyan megbeszélés és elemzés is lehetséges, amely az *otthoni olvasásra* támaszkodik (pl. a János vitéz vagy a Toldi egyes fejezeteinél). Gyakoribb viszont az a változat, amely a bemutatás után a megbeszélést *válogató olvasással* köti össze.

Ritkábban ugyan, de előfordul az is, hogy a tanári bemutatás helyett *maguk a tanulók szólaltatják meg az elemzendő művet*. Ez azonban csak akkor járhat sikerrel, ha erre gondosan fel is készítjük őket. Ellenkező esetben nem is élhetünk ezzel a lehetőséggel. Pl.: Kisfaludy Károly Mátyás deák c. egyfelvonásos vígjátékát szoktam bemutatni. Vagy a Toldi VIII. énekének bemutatása is hasonlóképpen történhet. Ugyancsak rendkívül hatásos, jóképeségű osztálynál — az elmondottak szellemében — nem is megoldhatatlannak látszó feladat, ha egy-egy balladát szavalókórusban mutatunk be (pl. Kerekes Izsák).

Az olvasás gyakorlására az *órák összefoglaló részében* is nyílik alkalom. Ez az irodalmi szemelvény analízisének mintegy szintéziseként jelentkezik, amikor az elem-

^{*} *Tarján László*: Az olvasási készség helyzete és fejlesztésének módja az általános iskolában. Magyartanítás 1960. 5. sz. 30. l. A cikkhez kapcsolódó vitaanyag a további számokban található.

zés befejezéseképpen az irodalmi alkotást (részben vagy egészben) most már a megértett mű biztonságával, a maga költői szépségében újra megszólaltatjuk.

A *nyelvtanórákon adódó lehetőségek* sem alábbvalók. Hisz az értelmes olvasás nyelvtani tudatossággal párosult alapjait itt rakhatjuk le. Gondoljunk csak a hangtan körében végezhető hangképzési, kiejtési gyakorlatokra (rövid és hosszú hangok, az írásképtől, a köznyelvi kiejtéstől eltérő esetek, a szótagolás). A helyes hangsúlyozás alapjait erősíthetjük meg a mondatrészek tanítása során (azonos mondatrészek, jelzős szerkezetek, az értelmező stb.). A hanglejtési formák gyakorlására is sort keríthetünk a különböző mondatfajták (a kijelentő, felkiáltó, kérdő stb.) tanításakor. Az összetett mondatok tanításában viszont a központozás jelentőségének kiemelésével és gyakorlásával a mondatfűzések értelmes tagolásához adhatunk komoly segítséget.

Igaz, hogy ezek a lehetőségek nyelvtan vagy irodalmi óráinknak csak egy-egy mozzanatát jelentik, de készségfejlesztő szerepüknél és jelentőségüknél fogva még sem mondhatunk le róluk. Sőt tudatos alkalmazásukra — éppen a szóbanforgó olvasási készség továbbfejlesztése érdekében — egyre nagyobb gondot kell fordítanunk.

Az *olvaságyakorló órák* kérdése külön figyelmet érdemel, annál is inkább, mert az új tanterv alapján jóval megnövekedett ezeknek az óráknak a száma és jelentősége. Ezért joggal merül fel a kérdés: milyen tartalommal töltsük meg ezeket az órákat, illetve hogyan építsük fel ezeknek az óráknak egymásra épülő rendszerét.

Talán ezeket az órákat fenyegeti leginkább az ösztönösség és a mechanizmus veszélye. Hogy elkerülhessük, egyrészt *tudatosan felépített gyakorlati tervvel kell dolgoznunk*, másrészt *törekednünk kell a minél változatosabb gyakorlati módok alkalmazására*.

Ennek érdekében az első és legfontosabb feladatunk az *osztály olvasási készségének felmérése*. Hisz ez a felmérés tájékoztat majd bennünket, hogy mire építhetünk, és mit kell tennünk a tanév során, hogy év végére a tantervben előírt követelményt elérhessük. Éppen ezért már az év elején sort kell kerítenünk rá. Több szempontból is hasznosabb munkát végzünk, ha ezt egybekapcsoljuk a szóbeli kifejező-készség felméréseivel, mégpedig oly módon, hogy valamelyik nyári olvasmányuk tömör kis ismertetése után egy-egy rövid lélegzetű részletet is olvasnak fel ebből a tanulók. Szívesen számolnak be olvasási élményeikről, a könyvet is örömmel hozzák magukkal, magát az olvasást pedig így valóban irodalmi élményeikhez kapcsoljuk. Ugyanakkor jónéhány értékes könyv elolvasásához is kedvet teremthetünk.

A következő lépés, hogy a *felmérés alapján kialakult helyzetképről tájékoztassuk is az osztályt*. Kik azok, akik a folyamatos olvasással is hadilábon állnak, melyek az osztály legfeltűnőbb olvasási hibái a tantervi követelmény oldaláról nézve. Sőt, szükségét látom annak is, hogy az *elérendő célt is ismertessük velük*. Ez esetleg a füzetükbe is bekerülhet. Igen lényeges feladat, hogy ezután minél rövidebb időn belül egységes szintre hozzuk az osztály egészét a folyamatos olvasási készség tekintetében. Ez bizony eléggé mechanikus gyakorlati módot követel meg. Véleményem szerint megnyugtató módon csak ezután kerülhet sor az értelmes, illetve a kifejező olvasás feltételeinek gyakorlatias ismertetésére, ezek sokszor megisméltendő, változatos és tervszerű gyakorlására.

Talán ezért sem lesz fölösleges, ha megpróbáljuk összeszedgetni — a teljesség igénye nélkül — az értelmes és a kifejező olvasás legfontosabb ismérveit. Az *értelmes olvasásnál* meg kell követelnünk a szöveghűséget, a tiszta és érthető hangképzést, a nyugodt olvasási tempót, az értelemszerű, világos tagolást, a szünetek megtartását, a megértést elősegítő hangsúlyozást, a természetes, a magyar nyelv szellemével meg-egyező kiejtést és hanglejtést.

A kifejező olvasás is az értelmünkre hat, de ez a hatás teljesebb, mélyebb, mert az élő szó megjelenítő erejével érzelmet, hangulatot, élményt is kíván teremteni. Itt tehát az írásmű hangulatának, érzelmi telítettségének, hangnemének megfelelő, a párbeszédék életszerűségét visszaadó, a hangárnyalatokkal is bánni tudó olvasáson van a hangsúly.

Az értelmes és az erre ráépülő kifejező olvasás lényeges jegyeivel nemcsak nekünk, hanem a tanulóknak is tisztában kell lenniük. A megkívánt követelményszint tudatos elsajátításához az állandó gyakorlás mellett ez is elengedhetetlenül szükséges. Az olvasásgyakorló óráinknak minden vonatkozásban ezt a tudatos készségfejlesztő tevékenységet kell tükrözniük.

Az alábbiakban kitérek egy ilyen olvasásgyakorló óra (V. osztály) vázlatos bemutatására. Ennek ismertetését mindjárt a célok meghatározásával kezdeném.

Oktatási célok és feladatok: Az olvasási készség fejlesztése: az értelmes olvasásra nevelés részfeladatai közül a betűszerinti olvasás kiküszöbölése érdekében végzett kiejtési gyakorlatok, a kérdő mondatok helyes hanglejtésének, a megértést elősegítő hangsúlyozásnak, illetve az érzelmet kifejező olvasási mód gyakorlása a tempó, a szünettartás és a hangnem figyelembevételével.

Nevelési célok és feladatok: Megfigyelőképességük, esztétikai és kritikai érzékük fejlesztése. A nyomtatott betű iránti igényességre nevelés. A nyelv, a gondolat és a valóság elválaszthatatlanságának szemléletére nevelés. Az olvasásra kerülő szemelvényanyag nevelési lehetőségeinek kiaknázása (képmutatás, embertelenség, fölényesség — hűség, szeretet, együttérzés stb.).

Az óra célja készségfejlesztés, de az ilyen általános célmegjelöléstől óvakodnunk kell. Sőt még az olyannal sem elégedhetünk meg, mint „az értelmes vagy kifejező olvasásra nevelés”. Ez sem konkrétabb, nem jelöli meg pontosan, hogy mit is kíván tenni a tanár az olvasási készség fejlesztése, a meglévő hiányosságok kijavítása érdekében.

A nevelési célok egy része folyamatos feladatként jelentkezik készségfejlesztő munkánkban. A másik része viszont csak erre az órára vonatkozik. Ennek magvasága az olvasás gyakorlására szánt szemelvényanyag összeállításától függ. Az anyag kiválasztásánál tehát nevelési szempontokra is fel kell figyelniünk.

I. Számonkérés:

a) *szóbeli:* A hármás őrség legyőzésével megnyílt az út János vitéz előtt a legsodálato-sabb mesebirodalomba, Tündérországba. Az első felelő erről a csodás országról mesél. Befejezésül elolvassa a gyémánt és az arany keletkezéséről szóló versszakokat. — Hogyan találta meg Jancsi boldogságát Tündérhonban? A másik felelő erről számol be. Közben felolvassa János vitéz kétségbeesését kifejező versszakokat (3. és 4. versszak).

b) *írásbeli:* János vitéz elmondja Iluskának, milyen kalandokat élt át utolsó találkozásuk óta (néhány mondattal, tömören az eseményeket kellett leírniük. Tankönyv 3. feladat 132. lap).

Az olvasás gyakorlása már az óra számonkérő részében megindul. A felelő tanulók feladatukhoz kapcsolódó olvasást is végeznek. Erre a felelet végén, de közben is sor kerülhet. Érthető, világosan tagolt olvasást kérek írásbeli munkájuk, fogalmazásaik felolvasásakor is. Nagyon fontos, hogy igényesek legyünk ebben a tekintetben is.

Az óra célkitűzése részben a számonkérés során végzett olvasási feladatok hiányosságai, részben pedig az ezt megelőző tapasztalatok alapján történik. Az ilyen célkitűzés meggyőzi a tanulókat az olvasás gyakorlásának szükségességéről, fontosságáról. Feltétlenül ösztönző hatással van rájuk.

Ezután következik az óra fő része: a célokat megvalósító olvasási gyakorlatok elvégzése.

II. Olvasási feladatok:

1. Kiejtési gyakorlat a betűszerinti olvasás felszámolása érdekében, gépelt feladatlapokról. Jancsi a kevély bírónál c. prózai szöveg, Szemere: Helyesírási segédkönyv 88. l.

2. A kérdő mondatok helyes hanglejtésének gyakorlása. (Szerencsétlenségnek embere, ki vagy te? — Miért nem estem el háború zajában? — Itt hát, hol országa van a szerelemnek... kezdetű versszakok alapján.)

3. A megértést elősegítő hangsúlyozás gyakorlása. (Az oroszán és a nyúl c. állatmese alapján).

4. Az érzelemkeltés gyakorlása ellentétes érzelmeket kifejező részletek alapján (*Jancsi világgá megy hetedik, nyolcadik és kilencedik, Jancsi búcsúja Iluskától nyolcadik és kilencedik, A győzelmi lakoma hetedik, Az óriáskirály várában* c. fejezet tizedik versszaka alapján).

5. Dramatizálás az eddig végzett gyakorlatok szintéziseként (A zsványok tanyáján, 1–14. szakaszig).

1. A betűszerinti olvasás felszámolására éppen az V. osztályban tehetünk a legtöbbet, mert a nyelvtanórák is segítségünkre vannak a „másképp ejtjük, másképp írjuk” gyakorlataival. A szöveg, amelynek alapján végezzük ezt a feladatot, bőven tartalmaz ilyen problémákat, de egyúttal nevelési szempontból is értékesnek mondható (a kevély bíró képmutatása, embertelensége). Olvasását mondatonként végeztetjük, főképp azokkal a tanulókkal, akiknél leginkább tapasztaltuk a betűszerinti olvasást. Kórusban is olvastathatjuk. A gyakorlat befejezése az egész szöveg folyamatos, a természetes kiejtést példázó olvasásával zárul.

2. A kérdő mondatok hanglejtése körül sincs minden rendben. Az ún. éneklő hanglejtés leginkább ezeknek a mondatoknak az olvasásában fordul elő. Mivel helytelen, nyelvünkől idegen, de már beidegződött hanglejtési formáról van szó, legeredményesebb módszernek bizonyul a megismétlődő, tanári előolvasással párosult gyakorlási mód.

3. A helyes hangsúlyozásra meg kell tanítanunk tanítványainkat. Olvasásgyakorló óráinkból nemigen hiányozhatnak az ilyen jellegű gyakorlatok. A tanári bemutatás alatt a gyermekek ceruzával a kézben figyelik a szöveget, és aláhúzással jelzik a hangsúlyos mondatrészeket. Ezt a feladat megoldásának ellenőrzése követi, és csak ezután kerül sor a szemelvénynek a tanulók által történő elolvasására. Ha olvasás közben meg is magyarázzuk a tanulóknak, hogy miért éppen a megjelölt részek a hangsúlyosak, akkor nagymértékben elősegíthetjük a monoton hangon olvasó gyermekeink fejlődését.

4. Érzelmet kelteni csak az tud, aki maga is azonosul az érzellemmel. Itt tehát nagy szerepe van a tanár élményszerű bemutató olvasásának, meg az ezt követő, a gyermek élményeire támaszkodó megértetésnek, elképzeltetésnek, így is mondhatnánk: elemzésnek. Az ellentétes hangulatú olvasmányrészletek (az indulatos, tehetetlen gazda — az óriáskirály fölényes magabiztossága; a leányát viszontlátó francia király öröme, Jancsi és Iluska búcsúja) egymás mellé állításával meggyőző, érzékletes módon bizonyíthatjuk, hogy az olvasás tempója, hangerőssége, hangneme mennyiben változik az ellentétes érzelmek felolvasásában. A feladatot versenyszerűen végeztessük. (Ki tudja leginkább kifejező módon felolvasni?) Az elbírálást is — természetesen megadott szempontok alapján — a gyermekekre bízhatjuk. Kritikai érzékük ilyen irányú fejlesztése is gyümölcsözhetően hat olvasási készségük továbbfejlesztésére.

5. Az utolsó feladat az eddig végzett gyakorlatok szintézise. Önállóan, néma olvasással készülnek a tanulók a feladat megoldására. Könyvükben jelzéseket, megjegyzéseket is tehetnek. Felolvasása szereposztással, dramatizálással történik (mesélő — zsványkapitány — Jancsi).

III. Az óra az olvasási feladatok megoldása során szerzett tapasztalataink, megfigyeléseink értékelő összefoglalásával zárul, egyben kijelöljük a következő óra *olvasási házi feladatát is*. (Hangsúlyos mondatrészek jelölése a János vitéz utolsó fejezetének utolsó négy versszakában.)

Természetes, hogy osztályonként, sőt még egy osztályon belül is más és más lesz ezeknek az olvasásgyakorló óráknak a tartalma. Ezt az osztályonként különböző követelményszint is indokolttá teszi, de az is, hogy a fokozatosság elvének szem előtt tartásával mindig előbbre is kell lépniünk készségfejlesztő munkánkban. Az előre lépés azonban nem lehet elhamarkodott. Ezért az olvasási készség továbbfejlesztésének szinte valamennyi lehetőségével tudatosan kell élnünk éppen a tantervi célok maradéktalan megvalósítása érdekében.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

A Művelődésügyi Miniszter 4. számú módszertani levele 1961.

Az általános iskola tartalmi továbbfejlesztésének főbb kérdései, Tankönyvkiadó, Bp. 1962.
Tanterv és utasítás az ált. iskola számára, Magyar nyelv és irodalom V—VIII. osztály Tankönyvkiadó, Bp. 1962.

KERESZTES ÁRPÁDNÉ

gyakorló iskolai szakvezető tanár, Szeged

Orosz nyelvoktatásunk új útjain...

Idegen nyelvoktatásunk reneszanszát éli — hangzik el nem egy idegen nyelvet tanító nevelő ajkáról a megállapítás. Iskolareformunk jelenlegi szakaszában valóban igen pezsgő az élet a nyelvoktatás műhelyeiben. Az új módszerek kikísérletezése, a tanóra hatékonyságának fokozása, a tanulói aktivitás növelése, sokoldalúbb szemléltetés, formabontás és még sok-sok hasonló probléma foglalkoztatja az idegen nyelvek oktatóit.

Ezt a lázas munkát, az eredményesebb, a célhoz vezető utak, módszerek keresését tükrözik a hazai és külföldi szaklapok, cikkek, viták, értekezletek, beszámolók, a tanítási órákra való felkészülések és maguk a tanórák is.

Az idegen nyelvoktatás célkitűzése, a társadalom igényeinek megfelelően világszerte megváltozott. A mi új Tantervünk is a gyakorlati célt állítja előtérbe. A nyelvet, mint a társadalmi érintkezés eszközt kell tanítanunk. A gyakorlati nyelvtudás magába foglalja a beszéd és szöveg megértésének készségét, valamint a szóbeli és írásbeli kifejezőkészséget. Természetesen a gyakorlati cél hangsúlyozása nem jelenti a művelődési és a nevelési cél elhanyagolását.

Sokat próbálkozom magam is újszerű, célravezetőbb órafelépítésekkel, az alapkészségek kialakítását és fejlesztését jobban elősegítő változatos gyakorlási módokkal. A sokféle variáns közül szeretnék egy órát bemutatni.

A bemutatott órán a vegyestípusú óra hagyományos részeit egységes oktatási folyamatban egyesítettem. Az órán folyó, a nevelő-és tanuló aktív együttműködésén alapuló oktató-nevelő munka vezérfonala a megadott téma, a feldolgozandó olvasmány egyes részeinek logikai sorrendje. Lényegében társalgás, illetve a társalgást előkészítő, automatizáló gyakorlatok folynak az egész órán át. Ebbe az egységes, a mondanivalók logikus sorrendjét állandóan szem előtt tartó oktatási folyamatban természetesen új helyre kerül (mondanivalójának megfelelő helyre) az írásbeli számonkérés is. Nyelvoktatásunk célja lebeg állandóan előttünk: a megadott témáról beszélni logikusan és helyesen (szóbeli kifejezőkészség fejlesztése), megérteni a feltett kérdéseket a nevelő közléseit (hallás utáni megértés fejlesztése), írásban fejezni ki magunkat (írásbeli kifejezőkészség fejlesztése), megérteni a tankönyv szövegét (szöveg megértési készség fejlesztése).